

Barbara Konecka-Szydłowska

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
bako@amu.edu.pl

POWIĄZANIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE I ZNACZENIE MAŁYCH MIAST AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ

Streszczenie: Celem opracowania jest analiza powiązań społeczno-gospodarczych małych miast aglomeracji poznańskiej oraz określenie ich znaczenia dla najbliższego otoczenia. Realizacja tak sformułowanego celu obejmuje trzy etapy postępowania badawczego. W pierwszym dokonano charakterystyki małych miast aglomeracji ze względu na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. W kolejnych etapach pracy przedstawiono wyniki pogłębionych badań terenowych, na podstawie których określono: 1) strukturę powiązań funkcjonalnych małych miast, w tym o charakterze lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym, 2) znaczenie małych miast dla najbliższego otoczenia jako ośrodków lokalnych.

Słowa kluczowe: powiązania społeczno-gospodarcze, małe miasta, aglomeracja poznańska.

Wprowadzenie

Miasto jest nie tylko miejscem zaspokajania potrzeb mieszkańców otaczających obszarów wiejskich, ale również jego obecność staje się czynnikiem aktywizacji społeczno-gospodarczej tych obszarów. Kondycja małych miast przekłada się na rozwój obszarów otaczających i odwrotnie, rozwój miasta ze względu na ścisłe powiązania z otoczeniem nawiązuje do przemian w tym otoczeniu. Rozwój relacji między miastem a jego otoczeniem podlega nieustannej ewolucji. Decydującą rolę w rozwoju powiązań ma jednak samo miasto i jego możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców otaczającego obszaru. Zachodzące w procesie rozwoju przemiany poszczególnych elementów systemu społeczno-gospodarczego wykazują duże natężenie na obszarach oddziaływania dużych ośrodków miejskich, w tym na obszarach aglomeracyjnych. Przyczyną tego jest bardzo silna koncentracja ludności, działalności społeczno-gospodarczej i potencjału innowacyjnego na dość małym obszarze. Efekty powstających w wyniku koncentracji korzyści, tzw. korzyści aglomeracji, widoczne są nie tylko w jednostce centralnej, lecz również w jej strefie zewnętrznej, którą tworzą obszary otaczające ośrodek miejski i silnie z tym ośrodkiem powiązane przestrzennie i funkcjonalnie.

Położenie małych miast względem dużych aglomeracji, stanowiących główne centra aktywności społecznej i gospodarczej, jest ważnym czynnikiem różnicującym poziom rozwoju i znaczenie małych miast w układach regionalnych. Wobec dominującej obecnie w Polsce suburbanizacji małe miasta pozostające w zasięgu oddziaływania dużego ośrodka miejskiego podlegają aktywnym zmianom przestrzenno-funkcjonalnym, prowadzącym do wzmocnienia ich potencjału społeczno-gospodarczego. W porównaniu z tym tempo rozwoju małych miast położonych peryferyjnie jest dużo słabsze. Można stwierdzić, że różnice w dynamice rozwoju małych miast wewnątrz regionów w układzie centrum – peryferie są większe niż dotychczasowo ujmowane w Polsce zróżnicowanie regionalne między małymi miastami wschodnich i zachodnich województw.

Dodatkowo zachodzące na przełomie XX i XXI w. procesy społeczno-gospodarcze zasadniczo zmieniły uwarunkowania rozwoju małych miast i ich rolę w kształtowaniu układów osadniczych. Można mówić o nowych funkcjach małych miast, które powodują, że zmienia się rola małych miast w lokalnych i regionalnych układach osadniczych. Do nowych uwarunkowań rozwoju miast należą m.in.: współczesne procesy demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa, wzrostem przestrzennej mobilności mieszkańców, spadkiem liczby mieszkańców małych miast [Bourne, 1997; Korcelli, 2000; Kistowski, 2009], procesy metropolizacji przestrzeni związane ze wzrostem zaludnienia metropolii, koncentracją osadnictwa i działalności gospodarczej w strefach podmiejskich dużych miast, pełnieniem przez obszary podmiejskie funkcji komplementarnych względem dużego ośrodka, specjalizacją funkcjonalną mniejszych miast w strefach podmiejskich dużych miast, głównie w zakresie funkcji mieszkaniowych [Małuszynska, 2000; Konecka-Szydłowska, 2006b; Brzezicka, 2008; Parysek, 2009], wzrost znaczenia niehierarchicznych sieci interakcji i wzrost konkurencji między miastami [Lever, 1993; Bonavero, 1997; Chojnicki, 1998; Dematteis, 1997, 2001; Korcelli, 2007], zmniejszenie roli małych miast na obszarach wiejskich (rolniczych) na korzyść miast średniej wielkości [Heffner, 2005, 2013], proces nadawania praw miejskich, głównie w Polsce południowo-wschodniej [Dropek, 2002; Szmytkie i Krzysztofik, 2011; Konecka-Szydłowska, 2011; Sokołowski, 2014].

Celem opracowania jest analiza powiązań społeczno-gospodarczych małych miast aglomeracji poznańskiej (przyjęto, że jest to obszar powiatu poznańskiego [Kaczmarek, 2008]) oraz określenie ich znaczenia dla najbliższego otoczenia. Realizacja tak sformułowanego celu obejmuje trzy etapy postępowania badawczego. W pierwszym etapie dokonano charakterystyki małych miast aglomeracji ze względu na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. W kolejnych etapach pracy przedstawiono wyniki pogłębionych badań terenowych, na podstawie których określono: 1) strukturę powiązań funkcjonalnych małych miast, w tym o charakterze lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym, 2) znaczenie małych miast dla najbliższego otoczenia jako ośrodków lokalnych.

W aglomeracji poznańskiej położonych jest osiem małych miast, które należą do dwóch klas wielkościowych. Przewagę liczebną mają miasta znajdujące się w klasie od 5 do 10 tys. mieszkańców. Są to: Buk, Kostrzyn, Kórnik, Pobiedziska, Puszczykowo i Stęszew. Do klasy miast liczących od 10 do 20 tys. mieszkańców należą: Mosina i Murowana Goślina. W zbiorze badanych miast jedynie miasto Puszczykowo posiada status administracyjny gminy miejskiej, pozostałe ośrodki są siedzibami gmin miejsko-wiejskich i posiadają swoje wiejskie zaplecze wpływu.

1. Metody badań

Do analizy powiązań społeczno-gospodarczych małych miast aglomeracji poznańskiej oraz określenia ich znaczenia dla najbliższego otoczenia wykorzystano dwie podstawowe metody badawcze: technikę badań ankietowych i metody wskaźnikowe.

Technika badań ankietowych to metoda zapożyczona z socjologii, która często stosowana jest na gruncie geografii społeczno-ekonomicznej [Taylor, 1992]. Kwestionariusz ankiety składał się z dwóch części: z metryczki respondenta i z zasadniczej części obejmującej kilka pytań związanych z głównym celem badania. Badania terenowe, wykonane techniką badań ankietowych, przeprowadzono w czerwcu 2012 r. na grupie 500 mieszkańców małych miast. Próba dobrana była proporcjonalnie do liczby mieszkańców i wahała się od 37 do 87 ankiet w danym ośrodku. Badaniami ankietowymi objęto zarówno przedstawicieli władz lokalnych, jak i pozostałych mieszkańców miast.

Uzupełnieniem techniki badań ankietowych były metody wskaźnikowe. Wskaźniki zjawisk społeczno-gospodarczych są niezbędne do prawidłowej oceny procesów zachodzących w sferze społecznej i gospodarczej. Wskaźnik w metodologicznym znaczeniu to pewna cecha, zdarzenie lub zjawisko, na podstawie zajścia którego wnioskujemy z pewnością bądź z określonym prawdopodobieństwem, iż zachodzi zjawisko, jakie nas interesuje [Nowak, 2007]. W opracowaniu zastosowano wskaźniki natężenia zjawisk, struktury, dynamiki oraz wskaźnik dywersyfikacji struktury gospodarczej [Creamer, 1943; Rogacki, 1988] i wskaźnik syntetyczny Perkala [Perkal, 1932; Smith, 1972; Runge, 2007].

2. Małe miasta aglomeracji poznańskiej na skali poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego

Sytuacja ludnościowa stanowi podstawowy aspekt rozwoju społeczno-gospodarczego miast. Jest to zarówno czynnik warunkujący, jak i konsekwencja rozwoju miasta. W 2012 r. liczba mieszkańców małych miast aglomeracji poznańskiej wynosiła 70 983, co stanowiło 3,7% ogółu ludności miejskiej województwa wielkopolskiego. W porównaniu z 2000 r. liczba ta wzrosła o 6398 osób. Małe miasta położone w aglomeracji poznańskiej charakteryzują się wysoką dynamiką zmian ludnościowych. W latach 2000-2012 średni wskaźnik dynamiki dla tego zbioru miast kształtował się na poziomie 110,0%. Największe wartości wskaźnika dynamiki – na poziomie powyżej 110,0% – odnotowano w Kórniku, Stęszewie, Pobiedziskach i Kostrzynie, a najniższą wartość w Buku – 100,2% (tabela 1). W przypadku Buku widoczny jest wyraźny proces przenoszenia się mieszkańców z tego ośrodka na obszary podmiejskie (proces „mikrosuburbanizacji”), a także osiedlania nowych mieszkańców na obszarach wiejskich gminy Buk. Przykładem jest miejscowość Wielkawieś, sąsiadująca bezpośrednio z miastem Buk, w której w latach 2002-2012 na skutek rozwoju budownictwa mieszkaniowego powstało 10 nowych ulic, a liczba ludności wzrosła o ponad 300 osób. Impulsem rozwoju obszarów wiejskich gminy Buk była także lokalizacja Parku Przemysłowego Buk w północno-wschodniej części gminy, przy autostradzie A-2 [Szwarc, 2014].

Tabela 1. Sytuacja ludnościowa małych miast aglomeracji poznańskiej

Miasto	2000	2012	Wskaźnik dynamiki ludności (w %)	Typ rozwoju ludnościowego wg Webba w 2012 r.
Buk	6209	6220	100,2	H
Kostrzyn	8313	9426	113,4	A
Kórnik	6266	7351	117,3	C
Mosina	11 969	12 941	108,1	C
Murowana Goślina	9856	10437	105,9	B
Pobiedziska	7903	8997	113,8	C
Puszczykowo	8983	9787	109,0	E
Stęszew	5086	5824	114,5	C

Źródło: Na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Strukturę przyrostu rzeczywistego małych miast określają typy ludnościowe. W 2012 r. małe miasta aglomeracji poznańskiej według klasyfikacji Webba [1964] w większości reprezentowały typy demograficzne rozwojowe, charakteryzujące się przyrostem liczby ludności (tabela 1). Należy zaznaczyć, że podobna tendencja widoczna była w poprzednich latach. W 2012 r. do typu A charakteryzującego się przyrostem naturalnym przewyższającym emigrację należał Kostrzyn, do typu B o przyroście naturalnym przewyższającym imigrację Murowana Goślina, typ C o przewadze imigracji nad przyrostem naturalnym reprezentowały Kórnik, Mosina, Pobiedziska i Stęszew. Jedynie w miastach Buk (duży odpływ ludności na teren gminy wiejskiej) i Puszczykowo (społeczeństwo starzejące się, ujemny przyrost naturalny) odnotowano niewielki spadek liczby ludności (odpowiednio typ H i E).

Małe miasta aglomeracji poznańskiej charakteryzują się mieszaną strukturą gospodarki z dużym udziałem usług (widoczny proces tercjaryzacji gospodarki). Dla rozwoju gospodarki małych miast ważny jest stopień zróżnicowania struktury gospodarczej miasta [Domański, 2000; Małuszyńska, 2000], zarówno w skali całej gospodarki miasta, jak i w obrębie jej składowych działalności, tj. w przemyśle i usługach. Zróżnicowana struktura gospodarcza jest jedną z cech, która pozwala osiągnąć przez daną gospodarkę (miasto) przewagę konkurencyjną. W 2010 r. małe miasta aglomeracji poznańskiej cechowały się średnią i dużą różnorodnością struktury gospodarczej. Do grupy o dużym (wartość wskaźnika dywersyfikacji $W_D \geq 4,1$) stopniu dywersyfikacji struktury należało pięć miast: Kórnik, Mosina, Murowana Goślina, Pobiedziska i Puszczykowo. Pozostałe miasta wykazywały średnią ($2,1 \leq W_D \leq 4,0$) różnorodność struktury gospodarczej (tabela 2).

Tabela 2. Sytuacja gospodarcza małych miast aglomeracji poznańskiej w 2010 r.

Miasto	Wskaźnik dywersyfikacji struktury gospodarczej	Udział pracujących w usługach (w %)
Buk	2,96	68,8
Kostrzyn	3,47	66,5
Kórnik	5,94	73,4
Mosina	4,68	70,0
Murowana Goślina	4,67	66,4
Pobiedziska	4,75	68,6
Puszczykowo	4,59	73,1
Stęszew	2,96	64,3

Źródło: Na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

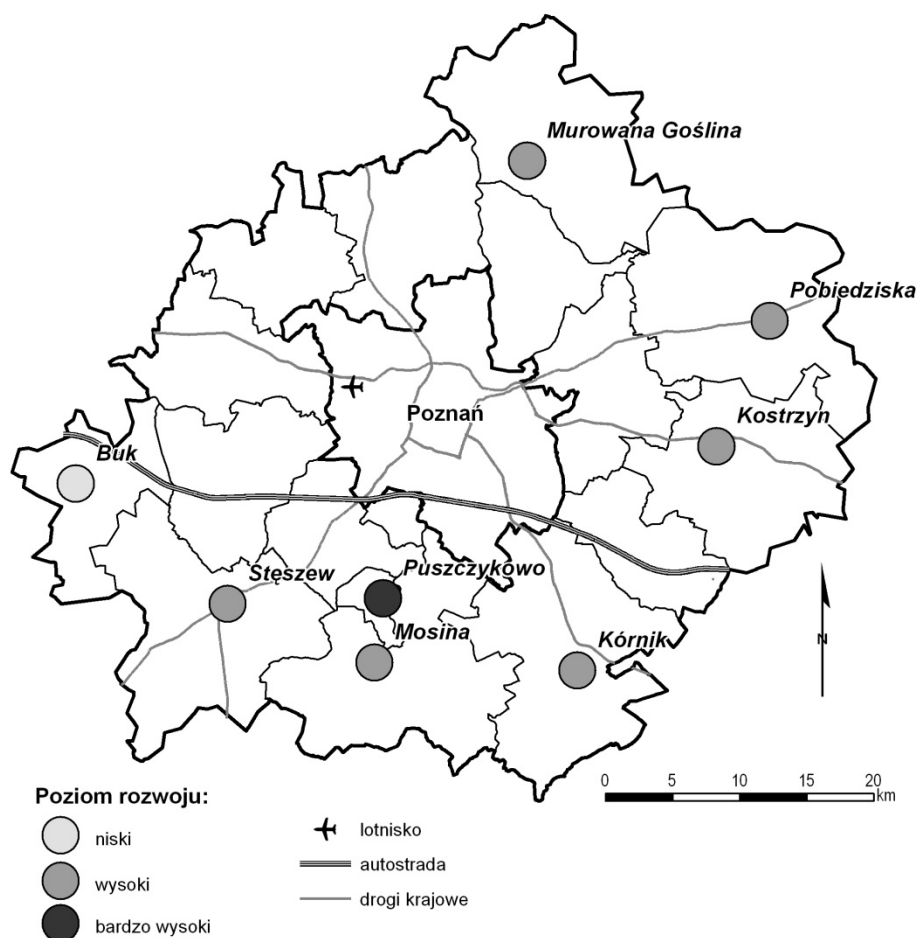
W celu ustalenia pozycji małych miast aglomeracji poznańskiej na tle małych miast województwa wielkopolskiego zbadano poziom rozwoju społeczno-gospodarczego całego zbioru małych miast w Wielkopolsce. Badanie przeprowadzono dla zbioru 27 wskaźników w układzie pięciu kategorii: 1) ludność, 2) gospodarka, 3) infrastruktura społeczna, 4) infrastruktura techniczna i mieszkalnictwo, 5) kapitał społeczny i ludzki. Każda kategoria opisana jest przez zestaw liczący od 3 do 7 wskaźników [Konecka-Szydłowska, 2014]. Należy zaznaczyć, że większość analizowanych wskaźników to stymulanty rozwoju społeczno-gospodarczego, które wykazują dodatnią korelację z poziomem rozwoju małych miast.

W celu uporządkowania liniowego małych miast ze względu na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wykorzystano wskaźnik syntetyczny Perkala (Z-score index; W_s). Na podstawie rozkładu wartości wskaźnika syntetycznego (W_s) dokonano uporządkowania liniowego małych miast województwa wielkopolskiego (ustalono rangę miast) i następnie przeprowadzono klasyfikację małych miast prowadzącą do wyodrębnienia klas jednostek przestrzennych o zbliżonym poziomie wartości danego wskaźnika. Podziału zbioru miast na względnie jednorodne klasy dokonano w sposób subiektywny, uwzględniając stopień zróżnicowania wartości wskaźnika. Klasyfikacja małych miast prowadzi do wydzielenia pięciu klas miast: o bardzo wysokim, wysokim, przeciętnym, niskim i bardzo niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego w zakresie analizowanych cech wyjściowych w układzie pięciu kategorii. Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że na tle 89 małych miast województwa wielkopolskiego małe miasta aglomeracji poznańskiej charakteryzują się relatywnie wyższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Większość z nich należy do klasy miast o wysokim poziomie rozwoju (6 miast). Najwyższą pozycję spośród miast aglomeracji poznańskiej zajmuje Puszczykowo (3. lokata), które należy do klasy o bardzo wysokim poziomie rozwoju. Jedynie miasto Buk należy do klasy miast o niskim poziomie rozwoju (58. lokata) (rys. 1). Na tle małych miast województwa wielkopolskiego małe miasta aglomeracji poznańskiej wyróżniają się wysokim poziomem rozwoju gospodarki, infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa. Relatywnie najslabiej rozwinięta jest infrastruktura społeczna, co pośrednio jest następstwem dostępności zróżnicowanych usług z tego zakresu w Poznaniu (tabela 3). Szersza analiza sytuacji społeczno-gospodarczej małych miast aglomeracji poznańskiej została podjęta m.in. w pracach: [Konecka-Szydłowska, 2006a, b, 2014; Zuzańska-Zyśko, 2007; Churski, Konecka-Szydłowska i Perdał, 2009; Kaczmarek (red.), 2010; Męczyński, Konecka-Szydłowska i Gadziński, 2010; Korzeniak (red.), 2014].

Tabela 3. Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego małych miast aglomeracji poznańskiej w 2010 r.

Miasta (ogółem 89 małych miast)	Z-score index W_s pozycja/ wartość wskaźnika		Ludność	Gospodarka	Infrastruktura społeczna	Infrastruktura techniczna i mieszkalnictwo	Kapitał społeczny i ludzki
Puszczykowo	3	0,63	40	4	80	8	2
Kórnik	10	0,46	24	8	55	11	8
Murowana Goślina	12	0,43	3	13	52	19	40
Pobiedziska	14	0,30	11	40	46	5	23
Stęszew	21	0,21	6	30	41	7	72
Mosina	29	0,16	39	16	74	10	27
Kostrzyn	33	0,12	12	31	84	3	88
Buk	58	-0,16	76	22	76	71	67

Źródło: Na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Rys. 1. Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego małych miast aglomeracji poznańskiej w 2010 r.

Źródło: Na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Przeprowadzone badania ankietowe mieszkańców małych miast aglomeracji poznańskiej pozwalają stwierdzić, że najczęściej wskazują oni na wysoki i bardzo wysoki poziom zadowolenia z życia w swoim mieście (odpowiednio 49% i 31% ogółu wskazań). Najwyższy, tj. bardzo wysoki poziom satysfakcji został wskazany przez mieszkańców Kórnik, Puszczykowa i Murowanej Gośliny (pow. 40%), które jednocześnie są ośrodkami o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego.

3. Powiązania społeczno-gospodarcze małych miast

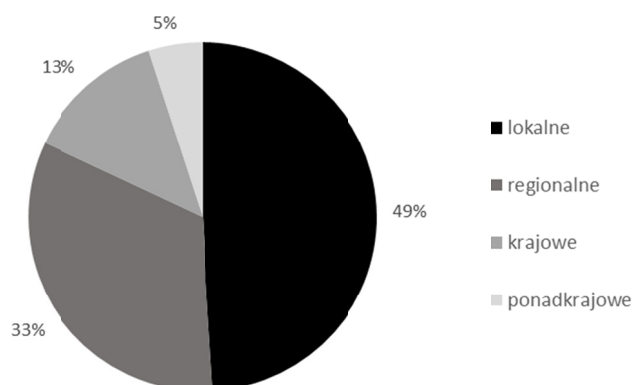
Pierwotnie pozycja małych miast w regionalnych układach osadniczych wiązała się przede wszystkim z funkcją lokalnej obsługi otaczających terenów wiejskich, a podstawą utrzymania dużej części mieszkańców tych miast była działalność rolnicza. Tradycyj-

cyjnie w układach regionalnych małe miasta, jako szczebel pośredni między ośrodkami większymi i miejscowościami wiejskimi, powinny pełnić funkcję lokalnych centrów wzrostu i zgodnie z teorią ośrodków centralnych wpływać na wytwarzanie się w zapleczu więzi gospodarczych, społecznych i kulturowych. Efektem tych powiązań jest kształtowanie się lokalnego systemu osadniczego, a więc zbioru osiedli powiązanych w ramach życia codziennego mieszkańców w tzw. cykl lokalny [Maik, 1988]. Badania prowadzone przez Heffnera [2003] i Lamprechta [2005] pozwalają stwierdzić, że współcześnie tylko 1/3 (34,6%) gmin wiejskich w Polsce jest powiązana bezpośrednio z małymi ośrodkami lub leży w strefie ich oddziaływania. W układzie regionalnym kraju powiązania te są zróżnicowane. Tylko w województwach: zachodniopomorskim (54,4%), lubuskim (54,1%) i dolnośląskim (51,9%) ponad połowa wszystkich gmin wiejskich charakteryzuje się występowaniem bezpośrednich układów małe miasto – wiejskie zaplecze. Relatywnie wysoki wskaźnik relacji potrzebny do tworzenia lokalnych obszarów gospodarczych występuje w Wielkopolsce – 48,8%. Najniższy udział takich powiązań występuje w województwach: łódzkim (22,6%), lubelskim (23,3%) i śląskim (23,7%). W przypadku niektórych małych miast powiązania ekonomiczne z otoczeniem wiejskim zmniejszają się, a nawet zanikają w następstwie przemian zachodzących w rolnictwie, transporcie, telekomunikacji, a także wskutek przestrzennej koncentracji ludności. Rolę małych miast jako rynków usług, zaopatrzenia i zbytu oraz lokalnych rynków pracy przejmują miasta średniej wielkości, a na obszarach aglomeracji duże ośrodki [Heffner, 2008].

Badania ankietowe na temat struktury powiązań społeczno-gospodarczych małych miast aglomeracji poznańskiej przeprowadzono w odniesieniu do następujących układów: powiązania lokalne (gminy powiatu poznańskiego), powiązania regionalne (woj. wielkopolskie), powiązania krajowe (Polska) i powiązania ponadkrajowe (świat).

Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że w strukturze silnych powiązań małych miast aglomeracji poznańskiej niezmiennie najważniejszą rolę odgrywają powiązania lokalne, które stanowią przeciętnie 49% ogółu powiązań. Kolejne udziały mają powiązania o charakterze regionalnym (33%), krajowym (13%) i ponadkrajowym (5%) (rys. 2).

Należy zaznaczyć, że w układzie poszczególnych małych miast struktura powiązań funkcjonalnych o różnym charakterze jest silnie zróżnicowana. Trudno zatem jednoznacznie wskazać tendencje w tym zakresie i wydzielić na tej podstawie określone typy miast (tabela 4). W opinii respondentów w zakresie najsilniejszych powiązań lokalnych wyróżniają się miasta: Buk, Kostrzyn, Murowana Goślina (udział powiązań lokalnych powyżej 50%), a najsłabsze powiązania lokalne występują w Mosinie i Stęszewie. Natężenie powiązań o charakterze regionalnym (z Wielkopolską) waha się od ponad 36% w Puszczykowie, Pobiedziskach i Mosinie do 14,8% w Kostrzynie. Udział relacji o zasięgu krajowym jest najwyższy w Stęszewie i Murowanej Goślinie (powyżej 17%), a najniższy w Buku. W przypadku powiązań ponadkrajowych wyróżnia się Stęszew (powyżej 12%), w którym jednocześnie odnotowano niski udział powiązań lokalnych, oraz Buk (tylko 1,3%), który charakteryzował się wysokim udziałem relacji z najbliższym otoczeniem.

Rys. 2. Struktura powiązań społeczno-gospodarczych małych miast aglomeracji poznańskiej w 2012 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie badań terenowych.

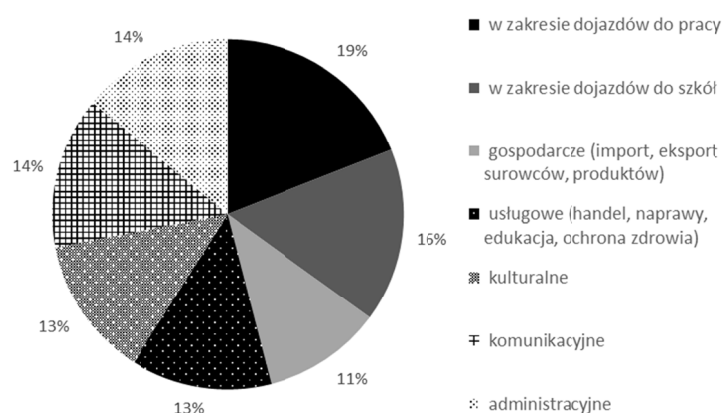
Tabela 4. Struktura powiązań społeczno-gospodarczych małych miast aglomeracji poznańskiej w 2012 r.

Miasto	Udział powiązań społeczno-gospodarczych (%)			
	Lokalne	Regionalne	Krajowe	Ponadkrajowe
Buk	58,7	31,6	8,4	1,3
Kostrzyn	68,3	14,8	10,7	6,2
Kórnik	50,0	31,0	11,5	7,5
Mosina	43,1	36,7	15,4	4,8
Murwana Goślina	56,5	23,6	17,4	2,5
Pobiedziska	46,0	36,7	13,1	4,2
Puszczykowo	48,0	37,5	11,0	3,5
Stęszew	42,1	28,2	17,7	12,0

Źródło: Opracowanie na podstawie badań terenowych.

W Kostrzynie, będącym siedzibą gminy miejsko-wiejskiej położonej we wschodniej części aglomeracji poznańskiej, wskazano na wysoki udział powiązań lokalnych (głównie w zakresie dojazdów do pracy i usług) i relatywnie niski, w porównaniu z innymi ośrodkami, udział powiązań regionalnych (tabela 4). W subiektywnej opinii respondentów ważną rolę mają relacje o charakterze ponadkrajowym, co można pośrednio wiązać z lokalizacją w Kostrzynie Centrum Dystrybucyjnego (jednego z 14 w Polsce) firmy Biedronka z kapitałem portugalskim Grupy Jeronimo Martins, którego podstawowym zadaniem jest zapewnienie codziennych dostaw do sklepów Biedronka w ramach regionu. Dodatkowo mieści się tutaj Centrum Przetwarzania Danych, którego pracownicy są odpowiedzialni za realizację zadań związanych z rozwojem aplikacji i architektury IT oraz wsparciem użytkowników w sklepach, centrach dystrybucyjnych i biurach regionalnych [www 1]. Obiektywnie jednak wymienione działalności świadczą bardziej o powiązaniach regionalnych (obsługa dystrybucyjna głównie centralnej i północnej części województwa wielkopolskiego) czy krajowych (realizacja zadań związanych z przetwarzaniem danych), a powiązania ponadkrajowe dotyczą raczej działalności wykonywanych przez główną siedzibę firmy zlokalizowaną w Warszawie.

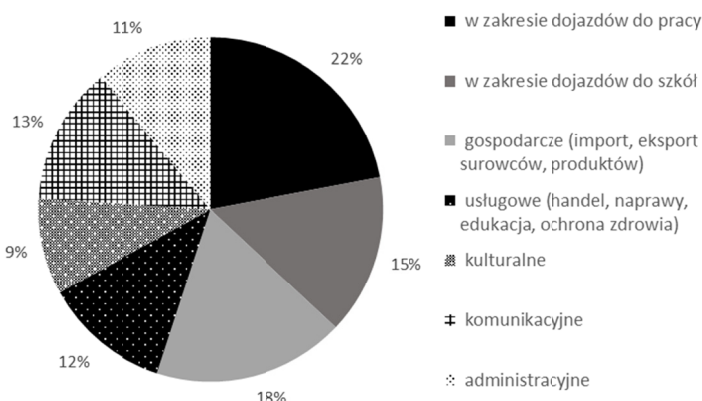
W wewnętrznej strukturze powiązań lokalnych małych miast dominują powiązania w zakresie dojazdów do pracy, przeciętnie na poziomie 19% (wahają się od 21% w Buku do 16% w Pobiedziskach) i powiązania w zakresie dojazdów do szkół, przeciętnie na poziomie 16% (od 21% w Buku do 14% w Mosinie), którym towarzyszą powiązania komunikacyjne (14%) (rys. 3). W zakresie dojazdów do pracy i szkół w aglomeracji poznańskiej zdecydowanie dominuje kierunek dośrodkowy. Według respondentów do pracy do Poznania dojeżdża przeciętnie 73% ogółu dojeżdżających, a do szkół (głównie ponadgimnazjalnych i wyższych) aż 88%. W pewnym sensie potwierdzają to badania GUS na temat dojazdów do pracy [*Dojazdy do pracy w Polsce*, 2014]. W 2011 r. udział mieszkańców małych miast aglomeracji poznańskiej dojeżdżających do Poznania był znaczny i kształtował się przeciętnie na poziomie 52% (od 31% w Buku do ponad 60% w Kostrzynie i Puszczykowie).

Rys. 3. Wewnętrzna struktura lokalnych powiązań społeczno-gospodarczych małych miast aglomeracji poznańskiej w 2012 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie badań terenowych.

W przypadku pozostałych rodzajów powiązań, tj. regionalnych, krajowych i ponadkrajowych, w strukturze wewnętrznej również najważniejszą rolę ogrywają dojazdy do pracy i szkół. Należy zwrócić uwagę na wyraźny wzrost udziału powiązań w zakresie gospodarki (powiązania przedsiębiorstw np. w zakresie importu, eksportu surowców) na poziomie ponadkrajowym, które kształtują się na poziomie 18% (rys. 4).

Rys. 4. Wewnętrzna struktura ponadkrajowych powiązań społeczno-gospodarczych małych miast aglomeracji poznańskiej w 2012 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie badań terenowych.

4. Znaczenie małych miast dla najbliższego otoczenia

Miasto jest nie tylko miejscem zaspokajania potrzeb mieszkańców otaczających obszarów wiejskich, ale również jego obecność staje się czynnikiem aktywizacji społeczno-gospodarczej tych obszarów. Kondycja małych miast przekłada się na rozwój obszarów otaczających i odwrotnie, rozwój miasta ze względu na ścisłe powiązania z otoczeniem nawiązuje do przemian w tym otoczeniu. Rozwój relacji między miastem a jego otoczeniem podlega nieustannej ewolucji. Decydującą rolę w rozwoju powiązań ma jednak samo miasto i jego możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców otaczającego obszaru.

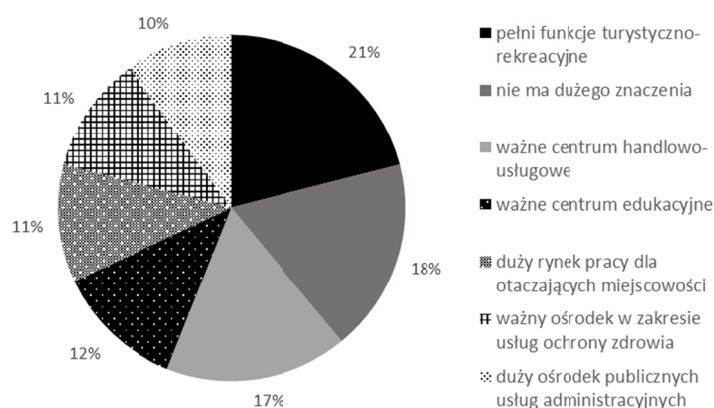
Małe miasta otoczone wiejskim zapleczem wykazują więzi funkcjonalne i organizacyjne z obszarami otaczającymi w zakresie funkcji administracyjnych i pozostałych funkcji społeczno-gospodarczych (np. handlowych, edukacyjnych, zdrowotnych, rekreacyjnych). Niewątpliwie jedną z najważniejszych funkcji, przez którą miasto ma wpływ na otaczający obszar, jest jego funkcja administracyjna. Funkcja ta „odgórnie” wytwarza powiązania między miastem i otoczeniem i stymuluje rozwój pozostałych powiązań [Matczak, 2002; Konecka-Szydłowska, 2007].

W opinii ankietowanych mieszkańców małe miasta aglomeracji poznańskiej dla otaczających obszarów (obszar powiatu poznańskiego) pełnią dwie podstawowe funkcje (rys. 5, tabela 5). Jako najważniejsza została wskazana funkcja turystyczno-wypoczynkowa (152 odpowiedzi, tj. 21% ogółu wskazań). Przyczyną takiej odpowiedzi jest lokalizacja na terenie aglomeracji poznańskiej dużych kompleksów leśnych (21% ogólnej powierzchni aglomeracji), do których należą: park narodowy, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu i rezerваты przyrody. Wielkopolski Park Narodowy zlokalizowany między Puszczykowem, Mosiną i Stęszewem ma wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe, charakteryzuje się dużym bogactwem fauny i flory oraz stanowi bardzo atrakcyjny obszar pod względem turystycznym i rekreacyjnym dla mieszkańców aglomeracji. W przypadku Puszczykowa połowę powierzchni miasta zajmują lasy, w większości znajdujące się

w obrębie Wielkopolskiego Parku Narodowego, jest to najbardziej zielone miasto aglomeracji o charakterze miasta-ogrodu [Przybysz, 2009]. Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka jest największym kompleksem leśnym na obszarze aglomeracji poznańskiej, należy do najcenniejszych obszarów przyrodniczych w Wielkopolsce i stanowi jeden z najlepszych terenów w aglomeracji do uprawiania turystyki rowerowej. Powołany w 2000 r. w celu ochrony i wykorzystania turystycznego wartościowych zasobów puszczy, Związek Międzygminny Puszcza Zielonka ma swoją siedzibę w Murowanej Goślinie. W przypadku Kórnik o jego funkcjach turystyczno-rekreacyjnych decydują walory związane z dziedzictwem kulturowym. Na terenie miasta zlokalizowany jest zabytkowy neogotycki zamek należący do rodu Działyńskich i przylegające do niego arboretum, będące jednym z najstarszych i najbogatszych pod względem liczby gatunków parków dendrologicznych w Europie Środkowej [Kaczmarek (red.), 2010].

Kolejną ważną funkcją wskazaną przez respondentów jest tradycyjna funkcja handlowo-usługowa małych miast realizowana dla najbliższego otoczenia (120 odpowiedzi, tj. 17% ogółu wskazań). Jako najbardziej istotną wskazano ją w siedmiu ośrodkach, w tym w Mosinie, Murowanej Goślinie i Stęszewie (tabela 5).

Relatywnie duża grupa respondentów (130 odpowiedzi, tj. 18% ogółu wskazań) stwierdziła, że małe miasta aglomeracji poznańskiej nie mają dużego znaczenia w lokalnym systemie osadniczym i tym samym nie stymulują żadnych powiązań społeczno-gospodarczych. Może to z jednej strony wynikać z silnego oddziaływania ośrodka Poznania, a drugiej z dużego udziału ludności napływowej, która jest słabo zintegrowana z miejscem zamieszkania i nie angażuje się w życie małego miasta, a swój dzienny cykl życia realizuje głównie w Poznaniu, traktując małe miasta tylko jako „sypialnię” [Konecka-Szydłowska, 2006b]. W innych badaniach na temat znaczenia małych miast dla najbliższego otoczenia odsetek takich wskazań był również wysoki, np. dla Nowych Skalmierzyc położonych między dużymi ośrodkami Kaliszem i Ostrowem Wielkopolskim kształtował się na poziomie 14,4% [Konecka-Szydłowska, 2008], z kolei dla zbioru nowo powstałych miast był relatywnie niski i wynosił tylko 8% [Konecka-Szydłowska, 2012].

Rys. 5. Funkcje małych miast aglomeracji poznańskiej dla najbliższego otoczenia w 2012 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie badań terenowych.

Według mieszkańców małych miast najmniejsze jest znaczenie ośrodków jako miejsca świadczenia usług administracyjnych, co może być wynikiem coraz powszechniejszego korzystania z usług e-administracji [Perdał, 2014]. Relatywnie małe jest znaczenie miast jako ośrodków zatrudnienia, ma to związek z występowaniem zróżnicowanej i bardziej konkurencyjnej oferty pracy w Poznaniu i/lub niedoborem miejsc pracy w samym mieście oraz mało zróżnicowaną ofertą (funkcja rynku pracy została najmocniej podkreślona w Buku i Kostrzynie). Mniejsze jest również znaczenie małych miast jako ośrodków w zakresie ochrony zdrowia, co jest następstwem niedorozwoju infrastruktury społecznej i występowaniem konkurencyjnej oferty usług w Poznaniu (jedynie w Puszczykowie, gdzie zlokalizowany jest duży zmodernizowany szpital powiatowy, ważne znaczenie ma funkcja ochrony zdrowia), oraz usług edukacyjnych, zwłaszcza w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego, co wynika ze zróżnicowanej oferty miasta Poznania (znaczenie tej funkcji odnotowano w Buku, Murowanej Goślinie i Kórniku) (tabela 5).

Tabela 5. Znaczenie małych miast dla najbliższego otoczenia w 2012 r.

Miasto	Trzy pierwsze wskazania
Buk	– ważne centrum edukacyjne – duży rynek pracy dla otaczających miejscowości – ważne centrum handlowe
Kostrzyn	– nie ma dużego znaczenia – ważne centrum handlowe – duży rynek pracy dla otaczających miejscowości
Kórnik	– pełni funkcje turystyczno-wypoczynkowe – ważne centrum handlowe – ważne centrum edukacyjne
Mosina	– ważne centrum handlowe – nie ma dużego znaczenia – pełni funkcje turystyczno-wypoczynkowe
Murowana Goślina	– ważne centrum handlowe – pełni funkcje turystyczno-wypoczynkowe – ważne centrum edukacyjne
Pobiedziska	– nie ma dużego znaczenia – pełni funkcje turystyczno-wypoczynkowe – ważne centrum handlowe
Puszczykowo	– pełni funkcje turystyczno-wypoczynkowe – ośrodek w zakresie usług ochrony zdrowia – nie ma dużego znaczenia
Stęszew	– ważne centrum handlowe – nie ma dużego znaczenia – pełni funkcje turystyczno-wypoczynkowe

Źródło: Opracowanie na podstawie badań terenowych.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza powiązań społeczno-gospodarczych małych miast aglomeracji poznańskiej oraz określenie ich znaczenia dla najbliższego otoczenia pozwala na sformułowanie następujących wniosków końcowych:

1. Małe miasta aglomeracji poznańskiej ze względu na swoje specyficzne położenie charakteryzują się relatywnie wyższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego na tle innych małych miast.
2. W miastach aglomeracji poznańskiej następuje kumulacja potencjału ludnościowego i inwestycyjnego: gospodarczego (przemysłowego, usługowego) i mieszkaniowego.

3. W strukturze powiązań małych miast najważniejsze znaczenie mają tradycyjne powiązania lokalne (przeciętnie na poziomie 49%), następnie regionalne i krajowe, a najmniejsze jest znaczenie powiązań o charakterze ponadkrajowym (przeciętnie na poziomie 5%). Należy jednak podkreślić, że w każdym z ośrodków udział poszczególnych rodzajów powiązań jest zróżnicowany.
4. W wewnętrznej strukturze powiązań lokalnych, regionalnych i krajowych dominują powiązania w zakresie dojazdów do pracy i szkół, udział powiązań w zakresie gospodarki (import, eksport surowców i produktów) wzrasta w powiązaniach globalnych.
5. Dla najbliższego otoczenia małe miasta aglomeracji poznańskiej pełnią głównie funkcje turystyczno-wypoczynkowe i handlowo-usługowe, relatywnie mało istotna jest ich funkcja jako lokalnych rynków pracy.
6. Małe miasta są funkcjonalnie powiązane z ośrodkiem węzłowym Poznaniem, powiązania te mają charakter dwustronny (zwrotny), choć niesymetryczny. Zdecydowanie wyższy jest udział powiązań dośrodkowych (np. w zakresie dojazdów do pracy i szkół do Poznania) niż odśrodkowych.

Przyjmując, że rozwój gospodarczy w skali kraju zależy w dużej mierze od rangi i konkurencyjności jego głównych ośrodków miejskich, koncentracja procesów rozwojowych jedynie w tych ośrodkach powoduje utrwalenie negatywnych zmian i dalsze osłabienie spójności policentrycznego systemu przestrzennego. Proces metropolizacji prowadzi do polaryzacji przestrzeni (wyróżnić można dynamicznie rozwijające się obszary aglomeracyjne i stagnujące peryferie), co stanowi podstawowy problem współczesnej polityki przestrzennej. Symptomy tego procesu można obserwować w zbiorze małych miast wielkopolskich. Relatywnie wyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wykazują małe miasta położone w strefie oddziaływania Poznania. Z kolei małe miasta położone na obszarach peryferyjnych województwa charakteryzują się z reguły niższym poziomem rozwoju. W dłuższej perspektywie sytuacja taka może przyczynić się do osłabienia spójności przestrzennej sieci osadniczej województwa wielkopolskiego. Stąd też krajowa polityka przestrzenna powinna docenić rolę małych miast, zwłaszcza powiatowych [Gorzelak, 2014], znaczenie utrzymania i wzmocnienia ich funkcji w przestrzennej organizacji życia społecznego. Proces odbudowy i utrzymania potencjału gospodarczego małych miast powinien opierać się przede wszystkim na endogenicznych zasobach tych ośrodków. Konieczne jest także wspieranie samorządu wojewódzkiego w działaniach angażujących społeczności lokalne oraz instytucje rozwoju lokalnego do podejmowania inicjatyw na rzecz rozwoju małych miast i współpracy z dużymi ośrodkami miejskimi [Korcelli, 2007]. Promowanie małych miast jako lokalnych centrów wzrostu o zrównoważonym rozwoju, przy wykorzystaniu ich potencjału endogenicznego, zostało również podkreślone przez ESPON w jednym z trzech scenariuszy rozwoju Europy do 2050 r. [www 2].

Literatura

- Bonavero P. (1997), *The International Functions of the Italian Urban System in the European Context*, „Geographia Polonica”, nr 69.
- Bourne L.S. (1997), *Polarities of Structure and Change in Urban System: A Canadian Example*, „GeoJournal”, No. 43.

- Brzezicka D. (2008), *Wpływ Poznania na sytuację społeczno-gospodarczą gmin strefy podmiejskiej w opinii ich władz* [w:] T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Chojnicki Z. (1998), *Uwarunkowania rozwoju regionu nadgranicznego – koncepcje i założenia teoretyczne* [w:] B. Gruchman, J. Parysek (red.), *Studia rozwoju i zagospodarowania przestrzennego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań.
- Churski P., Konecka-Szydłowska B., Perdał R. (2009), *Rola aglomeracji miejskiej Poznania w kształtowaniu spójności regionu wielkopolskiego* [w:] P. Churski (red.), *Spójność i konkurencyjność regionu wielkopolskiego*. Wyniki projektu badawczego zrealizowanego w ramach konkursu dotacji Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w zakresie wdrażania funduszy strukturalnych na poziomie Narodowej Strategii Spójności. Umowa: DKS/DEF-VIII/POPT/04/275/09, wersja CD, Poznań.
- Creamer D. (1943), *Shift of Manufacturing Industries. Industrial Location and National Resources*, U.S. National Resources Planning Board, Washington.
- Dematteis G. (1997), *Globalisation and Integration: The Case of Italian System*, „GeoJournal”, No. 43.
- Dematteis G. (2001), *Shifting Cites* [w:] C. Minica (ed.), *Postmodern Geography: Theory and Praxis*, Blackwell, Oxford.
- Drobek W. (2002), *Polskie nowe miasta 1977-2001* [w:] J. Ślodeczyk (red.), *Przemiany bazy ekonomicznej i struktury funkcjonalnej miast*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Dojazdy do pracy w Polsce* (2014), GUS, Warszawa.
- Domański R. (2000), *Miasto innowacyjne*, „Studia KPZK PAN”, t. 109, Warszawa.
- Gorzela G. (2014), *Sorry, taki mamy model* [w:] *Niezbędnik Inteligenta*, „Polityka”, nr 10.
- Heffner K. (2003), *Małe miasta a rozwój obszarów wiejskich*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 207, Warszawa.
- Heffner K. (2008), *Funkcjonowanie miast małych w systemie osadniczym Polski w perspektywie 2033 r. – rekomendacje dla KPZK*. Ekspertyza wykonana w ramach Eksperskiego Projektu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033 (EP KPZK), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Heffner K. (red.) (2013), *Rozwój obszarów wiejskich w Polsce a polityka spójności Unii Europejskiej: Stare problemy i nowe wyzwania (ze szczególnym uwzględnieniem województwa opolskiego)*, „Studia KPZK PAN”, t. 154, Warszawa.
- Heffner K., Marszał T. (2005), *Problemy rozwoju małych miast w wymiarze lokalnym i regionalnym*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 220, Warszawa.
- Heffner K., Marszał T. (2006), *Uwarunkowania rozwoju małych miast*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 226, Warszawa.
- Kaczmarek T. (2008), *Agglomeracja poznańska jako region badania i działania* [w:] T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Kaczmarek T. (red.) (2010), *Ilustrowany atlas aglomeracji poznańskiej*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Kistowski M. (red.) (2009), *Eksperski projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju w świetle zasad zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska w perspektywie krajowej, regionalnej i lokalnej*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 240, Warszawa.

- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (2011), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Konecka-Szydłowska B. (2006a), *Wzrost ludnościowy i rozwój budownictwa mieszkaniowego w miastach strefy podmiejskiej Poznania* [w:] K. Heffner, T. Marszał (red.), *Uwarunkowania rozwoju małych miast*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 226, Warszawa.
- Konecka-Szydłowska B. (2006b), *Sytuacja społeczno-gospodarcza miast strefy podmiejskiej Poznania w okresie transformacji* [w:] J. Słodczyk, R. Klimek (red.), *Przemiany przestrzeni miast i stref podmiejskich*, Uniwersytet Opolski, Opole.
- Konecka-Szydłowska B. (2007), *Słupca jako ośrodek aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich* [w:] E. Rydz (red.), *Podstawy i perspektywy rozwoju małych miast*, Akademia Pomorska w Słupsku.
- Konecka-Szydłowska B. (2008), *Nowe Skalmierzyce jako przykład małego miasta rozwojowego* [w:] K. Heffner (red.), *Współczesne problemy rozwoju ośrodków lokalnych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice.
- Konecka-Szydłowska B. (2011), *Małe miasta nowo utworzone w procesie urbanizacji* [w:] B. Bartosiewicz, T. Marszał (red.), *Przemiany przestrzeni i potencjału małych miast w wybranych regionach Polski – z perspektywy 20 lat transformacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Konecka-Szydłowska B. (2012), *Szanse i zagrożenia rozwoju nowo utworzonych małych miast*, [w:] J. Słodczyk, M. Paradowska (red.), *Studia miejskie*, 7, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Konecka-Szydłowska B. (2014), *Socio-economic Situation of Small Towns of the Poznań Agglomeration* [w:] A. Kwiatek-Sołtys, H. Mainet, K. Widermann, J.C. Edouard (eds.), *Small and Medium Towns' Attractiveness at the Beginning of the 21st Century*, Ceramac, No. 33, Clermont-Ferrand.
- Korcelli P. (2000), *Europejski system miast*, „Przegląd Geograficzny”, t. LXXII, z. 4, Warszawa.
- Korcelli P. (2007), *Podstawowe węzły układu osadniczego Polski na tle europejskiego systemu osadniczego (aglomeracje-metropolie)*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 233, Warszawa.
- Korzeniak G. i in. (2014), *Małe i średnie miasta w policentrycznym rozwoju Polski*, Instytut Rozwoju Miasta, Kraków.
- Lamprecht M. (2005), *Małe miasta i ich rola w rozwoju gospodarczym woj. łódzkiego*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 216, Warszawa.
- Lever W.F. (1993), *Competition within the European Urban System*, „Urban Studies”, No. 30.
- Maik W. (1988), *Rozwój teorii regionalnych i krajowych układów osadnictwa*, Seria Geografia, nr 37, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań.
- Małuszyńska E. (2000), *Przemiany strefy podmiejskiej aglomeracji poznańskiej*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 192, Warszawa.
- Matczak A. (2002), *Delimitacja zaplecza społeczno-ekonomicznego Łęczycy* [w:] J. Słodczyk (red.), *Przemiany bazy ekonomicznej i struktury przestrzennej miast*, Uniwersytet Opolski, Opole.
- Męczyński M., Konecka-Szydłowska B., Gadziński J. (2010), *Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i klasyfikacja małych miast Wielkopolski*. Ekspertyza na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego w Poznaniu.
- Nowak S. (2007), *Metodologia badań społecznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- Parysek J.J. (2009), *Wewnątrzregionalna konkurencyjność i komplementarność obszarów* [w:] J.J. Parysek (red.), *Wybrane problemy miast i aglomeracji miejskich na początku XXI wieku*, Biuletyn IGSEiGP UAM, Seria Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, nr 6, Poznań.
- Perdał R. (2014), *Czynniki rozwoju elektronicznej administracji w samorządzie lokalnym w Polsce*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Perkal J. (1953), *O wskaźnikach antropologicznych*, „Przegląd Antropologiczny”, vol. 19, Polskie Towarzystwo Antropologiczne i Polskie Zakłady Antropologii, Poznań.
- Przybysz A. (2009), *Puszczykowo miasto-ogród*, Biblioteka Miejska w Puszczykowie, Puszczykowo.
- Rogacki H. (1988), *Czynniki koncentracji przemysłu w Polsce*, Seria Geografia, nr 41, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań.
- Runge J. (2007), *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Sokołowski D. (2014), *New Towns in Poland*, „Bulletin of Geography. Socio-Economic Series”, nr 23, Toruń.
- Smith D. (1972), *Geography and Social Indicators*, „South African Geographical Journal”, No. 54.
- Szmytkie R., Krzysztofik R. (2011), *Idea miejskości w Polsce* [w:] B. Namyślak (red.), *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych. Zmiany funkcjonalno-przestrzenne miast i obszarów wiejskich*, t. 2, Rozprawy Naukowe IGiRR UW, nr 20, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Szwarc Ł. (2014), *Rozwój społeczno-gospodarczy miasta i gminy Buk w latach 2002-2012*. Maszynopis pracy magisterskiej, Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, Poznań.
- Taylor Z. (1992), *O stosowaniu badań ankietowych w geografii społeczno-ekonomicznej*, „Przegląd Geograficzny”, t. LXIV, z. 3-4, Warszawa.
- Webb J.W. (1964), *Ruch naturalny i migracyjny jako składnik przemian ludnościowych*, „Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej”, IGiPZ, nr 1.
- Zuzańska-Żyśko E. (2007), *Małe miasta w strefie oddziaływania ośrodków regionalnych* [w:] K. Heffner, T. Marszał (red.), *Małe miasta w obszarach metropolitalnych*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 232, Warszawa.
- [www 1] <http://www.karierawjm.pl/poznaj-nas/> (dostęp: 11.11.2014).
- [www 2] http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Publications/TerritorialVision/ESPON_Vision-Scenarios_2050.pdf (dostęp: 11.11.2014).

SOCIO-ECONOMIC LINKS AND SIGNIFICANCE OF SMALL TOWNS OF THE POZNAŃ AGGLOMERATION

Summary: This paper seeks to analyse socio-economic links of small towns of the Poznań agglomeration and to determine their significance for the immediate surroundings. This research task involves three stages. In the first small towns of the agglomeration are characterised in terms of their socio-economic development. Next the results of in-depth fieldwork are presented on the basis of which it was possible to determine: (1) the structure of functional links of the small towns, including those of a local, regional and supra-regional nature, and (2) the significance of the small towns for the immediate surroundings as local centres.

Keywords: socio-economic links, small towns, Poznań agglomeration.